

MEMLEKETİMİZDE

“FEVKALÂDE HAL” REJİMLERİ

Yazan: *Hasan Refik ERTUĞ*

GİRİŞ

Kanunların hâkimiyeti altında bulunan memleketlerde yaşayanların hakları ve selâhiyetleri, diğer bir ifade ile, hürriyetleriyle vazifeleri, Anayasa ve Anayasaya uygun hükümleri muhtevi olmak gartıyla, yetkili makamların neşir ve ısdar eylediği kanunlarla tâyin ve tesbit edilir. Bu kaide, vatandaşlar ve yabancılar için aynı olmakla beraber, hürriyetlerden istifade derecesi ve mükellefiyet yüklenme nisbeti bakımından aralarında farklar bulunduğu da şüphesizdir; bu farklar, her memleketin Anayasalarındaki eslerde belirir.

Hukuka bağlı bir devletin hudutları içinde yaşayanlar için Anayasanın ve diğer kanunların çizdiği bu alan, o memlekette normal hayat şartları devam ettiği müddetçe her türlü siyasi, fikrî ve maddi faaliyetlere açıktır. Vatandaşlar ve yabancılar bu alan içinde, kanunların kendilerine sağladığı imkânlardan faydalanarak her türlü maddi ve mânevi kabiliyetlerini inkişaf ettirmek suretiyle yaşarlar. Kanunlarla bahsedilen hakları ve hürriyetleri az mısıyan veya mevcut mükellefiyetleri çok gören vatandaşlar, Anayasada kabul edilen usullere uygun bir surette siyasi mücadelelere girişerek, yeni haklar kazanmak için çalışmakta da serbesttirler.

Bu çizdiğim tablo, Hukuka bağlı bir devletin ülkesinde yaşayanlar için tabii olan bir hayatın ifadesidir. Fakat, her canlı ve faal bünyede olduğu gibi, cemiyetin de zaman zaman kendi içinden gelen sebeplerle hastalandığı veya dışarıdan nüfuz eden âmillerin tesiriyle yaralandığı, kendisini korumak kabiliyetini kaybettiği görülür. Nasıl ki, hasta ve yaralı bir insanı istediği gibi gezip tozmakta, dilediği hareketleri yapmakta serbest bırakmıyorsak ve âdeta zorla istirahatata mecbur tutuyorsak, cemiyet için de böyle tedbirler almak, hattâ bazen halkın izhardan çekinmeyeceği hoşnutsuzlukları da duymazlıktan gelerek normal faaliyetleri ve hayati menfaatleri tehlikeye düşen bu cemiyetin fertlerine, Anayasa ve diğer kanunlarla tanınmış haklarda ve hürriyetlerde kısıntılar yapmak, mevcut küfetleri artırmak icap eder.

Bir devlet, ülkesinde bu türlü bir "*Fevkalâde hal*"in mevcudiyetini tesbit eylediği takdirde, kanunlarla muayyen olan normal idare rejiminde değişiklikler yapmayış da derpiş edecektir. Bu netice, bir hasta ile karşılaşan doktorun, lüzumlu göreceği fennî, tıbbî tedbirleri kadar tabiûdir.

Bir devletin varlığını tehlikeye koyacak şekilde hukuk ve kanun düzenlerinde gedikler açılmaşı halinde, en ileri Anayasaların uygulandığı memleketlerde dahi, usul ve sistem farkları mahfuz kalmak şartıyla, hükûmetlere bazı yetkiler tanınmıştır. Önceden kanunlarda derpiş edilen veya tehlike anında salâhiyetli makamlar tarafından verilen bu türlü yetkileri hükûmetler kullandığı zaman, "*Fevkalâde hal*" rejimleri ortaya çıkmış olur.

Devlet Müessesesi kadar eski olan "*Fevkalâde hal*" rejimlerinin tatbik na geçilmesi, bir devletin Hukuka bağlılığı vasfını izale eden bir durum ihdas etmez. Her türlü *Fevkalâde hal* rejimlerinde kanunîlik vasfı, tam mânasiyle mevcuttur. Çünkü *Fevkalâde hal* rejimleri; yukarıda da kaydetmiş olduğum üzere, ya önceden Anayasalarda veya diğer kanunlarda derpiş edilmiştir, yahut da, böyle bir halin vukuunda, hükûmetin yapacağı müracaat üzerine yetkili makamlar tarafından verilmiş kanuni yetkilere dayanılarak ilân olunur. Bu itibarla, *Fevkalâde hal* rejimlerini, keyfî idarelerle karıştırmamak, onlara benzetmemek lâz mdır. Her ne kadar *Fevkalâde hal* rejimleri, tatbik edenler tarafından kötü kullanılmıya, normal zamanların kanuni salâhiyetlerinden daha fazla bir nisbette müsait iseler de, bu mahzuru önlemek üzere, böyle zamanlarda yetkisini ve görevini kötüye kullananlar hakkında çok ağır cezalar ve basit yargılama usulleri konulabilir ve bu tedbirden pek iyi neticeler alınması da mümkündür, hattâ mücerreptir.

Fevkalâde hal rejimleri denildiği zaman, ilk önce akla, *Sıkı Yönetim* gelmektedir. Gerçekten, artık sıkı yönetim müessesesi, hemen hemen her memlekette tatbik olunmağa başlanmış ve gerek ihdas sebeplerinde ve şartlarında, gerekse kuruluş ve işleyişinde birçok noktalarda benzerlikler meydana gelmiştir. Bununla beraber, yine her memleket, *fevkalâde haller* karşısında sıkı yönetimden başka, kendi bünyesinin icap ettirdiği diğer bazı özel, geçici veya devamlı rejimler de, tecrübe ve kabul etmiştir.

Memleketimiz de, bu genel gidişten ayrılamamıştır; *Sıkı Yönetim* yanında, zaman zaman birtakım geçici özel rejimler ihdas edilmiştir ki, bunlar bazan *mevziî*, bazan da *bütün memlekete şâmil* bir mahiyet almışlardır.

Bu itibarla, incelemelerimizde *Sıkı Yönetim* Müessesesini başa almakla beraber, Türkiye'deki *fevkalâde hal* rejimleri hakkında toplu bir fikir verebilmek için; a) *İstiklâl Mahkemeleri Rejimine*, b) *Bazı Doğu İllerimizde*

tatbik edilen özel rejime, c) Takrır-i Sükûn Kanunu rejimine, ve nihayet d) Muhtelif kanunlarımızda mevcut istisnai hükümlere temas etmek lâzım gelecektir.

I

SIKI YÖNETİM

A — SIKI YÖNETİM NEDİR?

Bir memleketin normal hayat şartlarını bozan bir halin ortaya çıkması üzerine, vatandaşlar ve yabancılar için Anayasa ile tanınmış olan haklardan ve hürriyetlerden bazılarının veya tamamının, geçici olarak kaldırılmasına, veya hudutlarının daraltılmasına *Sıki Yönetim* denilmektedir. En geniş hürriyet anlayışına göre hazırlanmış Anayasaların uygulandığı memleketlerde dahi, ufak tefek farklarla hükümetlere veya millet meclislerine verilmiş olan sıkı yönetim ilânı yetkisine, bizim eski hukuk dilimizde *İdare-i Örfiye* ilânı salâhiyeti denilmiş, daha sonraları, bu terim, *Örfi İdare* ilânı şekline girmiş, son zamanlarda Anayasamızdaki tâbirlerin Türkçeleştirilmesi üzerine *sıki yönetim* terimi kabul edilmiştir.

Sıki Yönetim terimi, İngilizcede *Martial Law* ve Fransızca da *L'Etat de Siège* terimleriyle karşılanmaktadır (1).

Anayasamızın 86 ncı maddesinde aynen şöyle denilmektedir:

“*Harp halinde veya harbi gerektirecek bir durum* baş gösterdikte veya *ayaklanma* olduğunda, yahut vatan ve Cumhuriyete karşı *kuvvetli ve eylemli bir kalkışma* olduğunu gösterir kesin belirtiler görüldükte Bakanlar Kurulu, söresi bir ayı aşmamak üzere . . . . . *sıki yönetim* ilân edebilir . . . . .

“ . . . . .

“Sıki yönetim, kişi ve konut dokunulmazlığının, basın, gönderişme, dernek, ortaklık hürriyetlerinin geçici olarak kayıtlanması veya durdurulması demektir.”

Anayasadaki bu tarifi, unsurlarına ayırmak suretiyle inceliyecek olursak, dört hal vukuunda, Hükümete sıkı yönetim ilân etmek yetkisi verilmiş olduğunu görürüz:

1. — *Harp hali*: Bir memleket için o kadar mühlik ve olağanüstü bir du-

(1) *Sıkiyönetim* tâbiri İngilizce'de *State of Siege* terimi ile de karşılanır; sıkı yönetim ilân etmek, *to proclaim martial law* veya *to declare in a state of siege* olarak tercüme edilebilir. *To proclaim martial law*, aynı mânaya gelir. Fransızca'da, *proclamer l'état de siège* ibaresi, *sıki yönetim ilânı* mânasına gelir.

rum ihdas eder ki, böyle bir zamanda, memmleketin varlığını idameye yarayacak hiçbir tedbirin ihmali caiz değildir. Bu arada o memlekette yaşayanlardan, hak ve hürriyetlerine bazı kayıtlamalar konulmasına tahammüt etmelerini istemek lâzımgelir. Harp içinde, sıkı yönetim ilân etmek lüzumuna, her yerde kanaat getirilmiş olduğundan, nazari alanda da buna itiraz edenler kalmamıştır, denilebilir.

2 — *Harbi gerektirecek durum*; memleketin harp tehlike ve ihtimalleriyle muhat bir hale düşmesidir. Böyle bir durumun mevcut olup olmadığını tesbitetme yetkisi, hükûmete verilmiş olmakla beraber, bu yetki kullanılırken, mübalâğatı takdir ve tahminlere gidilmiş olabilir ve bu yüzden, hiçbir ciddi zaruret olmadığı halde, vatandaşların hak ve hürriyetlerini kayıtlamağa kalkışması gibi bir tehlike ortaya çıkabilir. Harp tehlikesinin mevcudiyeti ileri sürülerek sıkı yönetim ilânı, daima itirazları uyandırmış, sırf bazı siyasi maksat ve gayelere hizmet etmek üzere bu tedbire baş vurulduğundan daima şikâyet edilmiştir. Bu itibarla, harp tehlike ve ihtimaline dayanılarak sıkı yönetim ilânı tedbirine baş vurulurken, memleketteki şartları çok dikkatle gözden geçirmek ve böyle bir tedbire muhakkak lüzum ve zaruret hissedilirse, mümkün mertebe normal hayatı sıkımayacak ve fikrî, siyasi faaliyetleri baltalamıyacak şekilde tatbika çalışmak icap eder.

3. — *Ayaklanma halinde* sıkı yönetim ilânı, harp zamanında memleketin varlığını korumak zaruretiyle sıkı yönetim ilânına kıyaslanabilir. Ayaklanma olan yerde de, memleketin varlığı, şüphesiz ki, tehlikeye girer. Ayaklanmayı bastırmak için girişilecek tedbirleri selâmetle almak bakımından, o bölgede mevzuî bir sıkı yönetim ilânı, birçok hallerde kaçınılmaz bir zaruret olur.

4. — Sıkı yönetim ilânını gerektirecek diğer bir hal de, *vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma olduğunu gösterir kesin belirtilerin* görülmesidir. Anayasamızın, Hükûmete sıkı yönetim ilân etmek yetkisini verdiği hallerin itiraza uğrayanlarından birisi de, budur; çünkü, vatan ve Cumhuriyeti tehlikeye düşürebilecek kuvvette fiilî bir teşebbüsün mevcudiyetine dair kesin emarelerin bulunduğunu iddia etmek, ekseriyetle bir takdir işidir; takdirde yanılmak, tehlikenin derecesini fazla veya noksan ölçmek, her zaman mümkündür.

Ancak, 86 ncı maddenin diğer hükümlerini gözden geçirince anlaşılıyor ki, sıkı yönetimin ilânı için *Yasacı* tarafından aranan şartları, Hükûmet yanlış ve noksan ölçülerle takdir etmiş bulunuyorsa, Büyük Millet Meclisi, bu karar kendisine sunulduğu zaman, sıkı yönetimi kaldırır ve normal halin geri gelmesini sağlar. Bu itibarla, sıkı yönetim ilân etmek için Anayasamızda Hükûmete verilmiş olan bu yetkiyi, Türklerin kamu hakları bakımından tehlikeli saymamak lâzımdır; Büyük Millet Meclisinin, bu tedbir üye-

rinde her zaman ve süratle mürakabesini kurması mümkündür. Bahusus, çok partili devletlerde, bu türlü *fevkalâde hal* rejimleri, vatandaşın hak ve hürriyetleri için bir teminat olarak dahi mütalâa edilebilir.

B. — SIKI YÖNETİMİN BİZDEKİ TARİHÇESİ:

Sıkı yönetim, bir memleketteki vatandaşların ve yabancıların hak ve hürriyetlerinin kayıtlanması veya durdurulması mânâsını tazammun eylediğine göre, yalnız kanunun hâkim bulunduğu ülkelerde tatbik olunabilir. Çünkü ister mutlak hükümdarlıklarda, ister modern diktatörlüklerde ve oligarşilerde, vatandaşları ve yabancıları, *hükümdara* veya *diktatöre*, yahut *hâkim zümreye* karşı müdafaa edecek, koruyacak hiçbir kuvvet yoktur: Bu gibi devletlerde, kanun, iktidarı elinde bulunduranların aletidir ve ancak onların menfaatlerini himayeye hizmet eyler; o memleketin sâkinlerini, başlarında kine karşı olmamak şartıyla, kendi aralarında bazı haklardan veya mükelleflerden bahsedebilirler; fakat iktidardakilere karşı, bu türlü iddiaların dermeyanı, asla bahis mevzuu olamaz. Bu itibarla, sıkı yönetim, *Hukuka* ve *Kanuna* bağlı devletlerde, normal hayat şartlarının bozulması üzerine başvuru bir tedbirdir. Bir memlekette halk hürriyetleri olmayınca, orada, *normal idare veya sıkı yönetim hali* diye bir tefrik yapmağa, iki ayrı idare rejimi tasavvur ve tatbik etmeğe, şüphesiz ki, ne sebep, ne de imkân vardır. Nitekim Osmanlı İmparatorluğunda, Birinci Meşrutiyetin ilânı tarihi olan 1876 ya kadar, *İdare-i Örfiye* diye bir terimin, hukuk dilimizde bulunmadığını görüyoruz. Fakat vakta ki, hudutlar ne kadar dar olursa olsun, halka birtakım haklar ve hürriyetler tanımak lâzım geliyor ve *Hükümdarın* salâhiyet çerçevesi - mehma emken - çiziliyor, o zaman, Kanun-u Esasimize *İdare-i Örfiye* teriminin girdiğini görüyoruz: Kanun-u Esasî ile kurulan ve kanunlara dayanan tabii idarenin yanında vatanın menfaatleri ve zaruretler icabettirdiği zaman, olağanüstü ve muvakkat mahiyette birtakım tedbirleri tatbik edecek bir başka rejimin tesisi, yani *İdare-i Örfiye* ilânı mümkün olmaktadır.

Zaruret ve memleketin menfaatleri icabettirdiği zaman sıkı yönetim ilânının kabul eden memleketlerde tatbik edilen usullerin, bellibaşlı iki esasta toplandığı malûmdur: a) Sıkı Yönetim ilânı için gerekli şartları ve sıkı yönetim tedbirlerini derpiş eden hükümlerin önceden tesbiti, veya, b) Sıkı Yönetim ilân edip etmemek ve sıkı yönetim ilânına karar verilirse alınacak tedbirleri muhtevi mevzuatı koymak salâhiyetinin millet meclislerinde toplanması.

Osmanlı İmparatorluğu Kanun-u Esasîsinin 36 ncı maddesinde; Meclis-i

Umumî'nin toplu veya kapalı olmasına göre, sıkı yönetim ilânı zarureti karşısında, iki ayrı yol tutulacağı görülüyordu: “. . . . . devleti bir muhataradan veyahut emniyet-i umumiye için halelden vikaye için bir zaruret-i mübreme zuhur ettiği takdirde Meclis-i Umumî toplantı halinde ise “. . . . bu bapta vaz'ına lüzum görülecek kanunun müzakeresi . . .” yapılacak ve gerekli tedbirler alınacaktı; bu halde, Hükümetin res'en ve doğrudan doğruya bir teşebbüse geçmesine lüzum kalmıyordu; yani yukarıda (b) fıkrasıyla ifade olunan usule uyuyordu. Fakat Meclisin toplantı halinde bulunmadığı bir zamanda sıkı yönetim ilânını icap ettirecek bir durum ortaya çıkacak olursa, Kanun-u Esasînin aynı maddesindeki şu hükme göre hareket edilmesi lâzımgeliyordu: “Meclisin celp ve cem'ine vakit müsait olmadığı halde Heyet-i Vükelâ tarafından verilen kararlar, Heyet-i Mebusanın içtimai ile verilecek karara kadar bâ irade-i seniye muvakkaten kanun hüküm ve kuvvetinde” olarak tatbik ediliyordu (1). 36 ncı maddenin şu son hükmü, olaganüstü haller zuhurunda gerekli tedbirleri alma yetkisini Hükümete bırakmakta idi; bu hale göre, aynı madde içinde, sıkı yönetim karşısında alınacak tedbirlere baş vurma usullerinden her ikisine de, yani yukarıda (a) ve (b) fıkralarında izah eylediğimiz iki sistemin tatbikına da imkân bırakılmış bulunuyordu. Pek ömürsüz olan Birinci Meşrutiyet devrinin kapanmasından, yani Osmanlı Meclis-i Mebusanının dağılmasından kısa bir müddet sonra, memlekette sıkı yönetim ilânını gerektirecek *muhataralı* vaziyetlerin hudusu üzerine, 23 Eylül 1293 (5 Ekim 1877) tarihinde bir İdare-i Örfiye Kararnamesi neşredilmiş ve bu kararnameye ek olarak 20 Haziran 1325 (3 Temmuz 1909) tarihinde ikinci bir kararname yayınlanmıştır (2).

(1) Kanun-u Esasînin 36 ncı maddesindeki bu son hüküm ile Anayasamızın 86 ncı maddesiyle hükümete verilen yetki arasında büyük bir hukukî fark vardır. Bu noktaya, daha ileride temas edeceğiz.

(2) Kanun-u Esasîdeki 36 ncı madde, İkinci Meşrutiyet başlarında değiştirilmiştir. 1876 tarihli metin aynen şöyle idi:

“Otuz altıncı Madde — Meclis-i Umumi mün'akit olmadığı zamanlarda devleti bir muhataradan veyahut emniyet-i umumiye için halelden vikaye için bir zaruret-i mübreme zuhur ettiği ve bu bapta vaz'ına lüzum görünecek kanunun müzakeresi için Meclisin celp ve cem'ine vakit müsait olmadığı halde, Kanun-u Esasî ahkâmına mugayir olmamak üzere, Heyet-i Vükelâ tarafından verilen kararlar, Heyet-i Mebusanın içtimaiyle verilecek karara kadar bâ irade-i seniye muvakkaten kanun hüküm ve kuvvetindedir.”

İkinci Meşrutiyette yapılan tâdil ile, 36 ncı madde şu şekle girmiştir:

“Muaddel otuz altıncı Madde — Meclis-i Uumumi mün'akit olmadığı zamanlarda devleti bir muhataradan ve yahut emniyet-i umumiye için halelden vikaye için bir zaruret-i mübreme zuhur ettiği ve bu bapta vaz'ına lüzum görünecek kanunun müzakeresi için Meclisin celp ve cem'ine vakit müsait olmadığı halde, Kanun-u Esasî ahkâmına mugayir olmamak üzere, Heyet-i Vükâle tarafından verilen kararlar, Heyet-i Mebusanın içtimaile

On yıl kadar sonra bu iki kararnamedeki hükümleri tamamlamak ve yeni vaziyetlerin icaplarını karşılamak üzere, diğer iki kararnamenin daha yayımlandığını görüyoruz: 18 Eylül 1335 (1918) tarihli İdare-i Örfiye Kararnamesi ve bunun eki olan 24 Teşrin-i sani 1335 (1918) tarihli kararname.

Görülüyor ki, Birinci Meşrutiyeti mütaakıp sıkı yönetim ilânı zaruretiyle karşılaşınca, Meclis-i Umumi toplantıda olmadığından Kanun-u Esasînin 36 ncı maddesinin ikinci fıkrasında derpiş edilen diğer tedbire başvurulmuş ve Heyet-i Vükelâ tarafından hazırlanıp Padişahın tasdik eylediği kararnamelerle sıkı yönetimin kuruluşu, işleyişi ve yetkileri tesbit edilmiştir.

1940 yılına gelinceye kadar sıkı yönetimle ilgili her türlü hususların yürütülmesinde uygulanmak üzere yayımlanmış olan mezkûr kararnamelerden başka:

a) Vakt-i seferde icraat-ı hükümete karşı gelenler için cihet-i askeriyece ittihaz olunacak tedabire müteallik 14 Mayıs 1331 (23 Mayıs 1915) tarihli muvakkat kanun,

b) Divan-ı Harb-i Örfilere muhavvel ceraimin heyet-i tahkikiye bulunmayan yerlerde suret-i tahkiki hakkındaki 10 Ağustos 1331 (23 Ağustos 1915) tarihli muvakkat kanun,

c) Divan-ı Harb-i Örfi hükümlerinin kabil-i temyiz olmadığına dair 29 Nisan 1333 (1917) tarihli muvakkat kanun,

d) Örfi İdare cari olan mahallerde her nevi kütüp ve resail ve evrak ile matbuat-ı mevkute ve gayr-i mevkuteye mütedair 5 Şubat 1335 (1920) tarihli kararname, ile,

e) İdare-i Örfiye mıntakalarında müteşekkil Divan-ı Harbler tarafından verilecek idam kararlarının suret-i icrasına dair 31 Mart 1341 (31 Mart 1925) tarihli ve 595 numaralı kanunu saymak lâzımdır. Bütün bu mevzuat, sıkı

---

verilecek karara kadar bâ irade-i seniye muvakkaten kanun hüküm ve kuvvetinde olup ilk içtimada Heyet-i Mebusana tevdi edilmek lâzımdır.)

Bu iki metin karşılaştırılacak olursa, aradaki farkın, sadece madde sonundaki ibarede olduğunu görüyoruz: 1876 tarihinde hazırlanan metinde, "...Heyet-i Vükâlâ tarafından verilen kararlar, Heyet-i Mebusanın içtimaile verilecek karara kadar bâ irade-i seniye muvakkaten kanun hüküm ve kuvvetindedir" denilmekte iken, tâdilen sonra maddenin sonu "...Heyet-i Vükelâ tarafından verilen kararlar, Heyet-i Mebusanın içtimaiyle verilecek karara kadar bâ irade-i seniye muvakkaten kanun hüküm ve kuvvetinde olup ilk içtimada Heyet-i Mebusana tevdi edilmek lâzımdır" şeklinde bağlanmıştır.

Bu değişiklikten maksat, Hükümetçe ilân edilmiş olan sıkı yönetimin, Meclis açılır açılmaz Meclise getirilmesi ve oradan bir karar alınması mecburiyetini açıkça ifade etmektir. Eski metne göre Hükümet, Meclis toplu değil iken Padişahın muvafakatiyle sıkı yönetim ilân edebilmekte ve Meclis açılınca bu kararını Meclise arz etmeği *mecburî* saymamakta idi; halbuki değişik metin, Hükümeti, kararını Meclise arza *mecbur* tutmakta ve kendisine herhangi bir kaçamak noktası bırakmamaktadır.

yönetimin kuruluşu, işleyişi ve yetkileri bakımından birçok eşaslı hükümleri muhtevi bulunmaktadır. Bu hükümler, halen yürürlükte olan 3832 numaralı kanunumuzun neğine kadar tatbik olunmuştur.

Şimdi biraz da, muhtelif tarihlerde ilân edilen sıkı yönetimlerden bahsedelim.

Bilindiği gibi, 23 Aralık 1876 tarihinde ilân edilen Birinci Meşrutiyet pek kısa sürmüş, Kanun-u Esasi'ye göre seçilip 19 Mart 1877 tarihinde toplanan Meclis-i Mebusan 13 Şubat 1878 tarihinde dağıtılmış ve bu tarihten sonra, hiçbir hukuki mesnede dayanmayan bir istibdat idaresi başlamıştır. Kanun-u Esasi sözde yürürlükte olmakla beraber, Meclis-i Mebusan toplanmıyor ve Osmanlı İmparatorluğunda, vatandaşlar ve yabancılar için Kanun-u Esasî ile muayyen olan haklar, hürriyetler ve vazifeler tanınmıyordu (1). Bununla beraber, bu devre zarfında dahi, yeryer sıkı yönetim tatbik edildiğine tesadüf edilmekte ise de, memlekette esasen koyu bir istibdat hüküm sürmekte olduğundan, bunları, mahdud gayeli askerî tedbirler olarak mütelâa etmek doğru olur.

Denilebilir ki, 10 Temmuz 1324 (23 Temmuz 1908) tarihinde ikinci Meşrutiyetin ilânına kadar, Osmanlı İmparatorluğunda fiilî bir sıkı yönetim devam edip durmuş; Kanun-u Esasîdeki *İdare-i Örfiye* hükmünü tatbik etmek bile, vatandaşlara karşı bir hak tanımak şeklinde telâkki edilebileceği ve her kesin aklına, *meğer Kanun-u Esasi de varmış fikrini* getirebileceği için Abdül - Hamid - i Sani, bundan bile kaçındı; böylece fiilî bir sıkı yönetim, 33 yıl sürdü.

23 Temmuz 1908 tarihinde İkinci Meşrutiyetin ilânı üzerine, Osmanlı İmparatorluğunda *kanuna bağlı devlet* fikri tekrar doğdu, vatandaşlar ve yabancılar için tabii idare şekli geri geldi, o zamana kadar misli görülmemiş bir serbestlik devri açıldı. Dokuz ay kadar süren ve bazen anarşiye kadar giden bu devir, bir facia ile nihayet buldu: 31 Mart 1325 de İstanbul'da çıkan bir isyan, Hareket Ordusu tarafından bastırılmış ve bu ayaklanmanın tesirlerini silmek, suçlularını cezalandırmak üzere 12 Nisan 1325 (25 Nisan 1909) tarihinde İstanbul ve civarında, ilk defa olarak sıkı yönetim ilân edilmişti. 31 Mart isyanı üzerine kurulan bu sıkı yönetim, İkinci Abdül - Hamid'in tahtından indirilmesi, Beşinci Mehmed'in tahta çıkması gibi sebeplerle kısa bir zaman içinde tatbikat bakımından pek şiddetlendirilmişti.

Sıkı yönetim tatbikindeki bu şiddetli hareketler yüzünden, Sait Paşa

(1) Yabancıların Kapitülasyonlar sayesinde elde bulundurdukları ve faydalandıkları imtiyazları, müstakil bir memlekette yaşayan yabancılara Anayasalarla tanınmış haklara ve hürriyetlere kıyas etmeğe, hukuk bakımından imkân göremiyoruz.

Kabinesi istifa edip Sadır Azamlığa Gazi Ahmet Muhtar Paşa gelince, 10 Temmuz 1328 (23 Temmuz 1912) tarihinde, sıkı yönetim kaldırıldı. Fakat iç politika faaliyetleri birdenbire o kadar kesif ve şiddetli bir hal aldı ki, on üç gün sonra Hükümet sıkı yönetimin ilânına zaruri gördü; bu defaki sıkı yönetim, 42 gün yaşadı. Lâkin Balkanlar, yine bugünkü gibi barut fıçısı halindeydi; küçük Balkan devletleri, kendi aralarında rekabet ve husumetleri unutarak Osmanlı İmparatorluğu aleyhine ittifak etmişlerdi. Balkan Harbi başlar başlamaz, harbin zarurî bir icabı olarak 21 Eylül 1328 (4 Ekim 1912) tarihinde ilân edilen sıkı yönetim, Balkan Harbi devamınca ve onu hemen takip eden Birinci Cihan Harbi boyunca fasılasız olarak 7 yıl 14 gün sürdükten sonra, Mütareke içinde, 11 Ekim 1919 tarihinde kaldırıldı.

16 Mart 1336 (1919) tarihinde İstanbulun Müttefik Devletler tarafından işgali üzerine, vatanseverlerin kaynaşmalarını daha kuvvetle bastırmak maksadıyla, İşgal kuvvetleri tarafından 17 Mart 1919 da ilân edilen sıkı yönetim, 11 Ekim 1338 (1922) tarihinde İstanbulun kurtuluşuna kadar sürmüştür.

Bu tarihten sonra, memleketimizin üç bölgesinde *mevziî şekilde* sıkı yönetim ilân edilmiştir.

- a) Doğu İllerimizde,
- b) Menemen ve civarında,
- c) İstanbul ve civarındaki diğer altı İlde.

İkinci Cihan Harbi Eylül 1939 da patlamış ve bir yıl kadar sönük ve mevziî gibi görünerek devam etmiş ise de, 1940 da vahim bir manzara alarak sirayet sahasını gitgide genişletmiş ve çok süratle yayılma istidadı kazanmıştır. Türk hudutları birçok noktalardan harb ateşinin alevleriyle yalanmaktaydı. Hudutlarımız içinde, iki tarafın da var kuvvetleriyle, bizi kazanmak ve birbirlerini altetmek için giriştikleri kansız bir harb başlamıştı. Memleketimizin en hassas ve bu türlü tehlikelere en ziyade mâruz bölgesi olan Boğazlar havâlisiyle civarını, daha kuvvetli bir inzibat altına almak lüzumu üzerinde duruldu ve Hükümet Anayasanın 86 ncı maddesindeki yetkisine dayanarak, 23 Kasım 1940 tarihinde sıkı yönetim ilân ederek bu kararın hemen Büyük Millet Meclisine bildirdi; Meclis, "Umumî siyasi vaziyetin gösterdiği lüzum ve icaplara binaen" Hükümetçe İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale ve Kocaeli İllerinde ilân edilen sıkı yönetimin idamesini uygun gördü (25 Kasım 1940 tarihli ve 1196 numaralı karar). Bu şartlar altında kurulan sıkı yönetim, müddeti bittikçe uzatılarak, 23 Kasım 1947 tarihine kadar devam etti (7 yıl 1 ay).

C. — SIKI YÖNETİMİN KURULUŞU:

Devletin üç unsurdan birisini, yani *ülke, halk ve eğemenlik* unsurla-

rından birisini veya birkaçını veyahut hepsini tehlikeye düşüren bir halin ortaya çıkması takdirinde, Hukuka bağlı devletlerde, o ülkenin sâkinlerine Anayasa ve diğer kanunlarla tanınmış olan hak ve hürriyetlerin azaltılması veya büsbütün durdurulması, hukukçular tarafından kabul edilmiş bir keyfiyettir. Nitekim Anayasamız da, 86 ncı maddesinde, bu türlü tehlikeleri, dört halde mevcut farzetmiştir; bu dört halden birisinin mevcudiyeti Hükümet tarafından kabul edilince, süresi bir ayı geçmemek üzere, Bakanlar Kurulu kararile umumî veya mevzî bir sıkı yönetim ilân edilir.

Anayasamızın Hükümete sıkı yönetim ilânı yetkisini veren 86 ncı maddesindeki hükmü, 1924 yılından beri mevcut bulunmakla beraber, 1940 yılına gelinceye kadar, sıkı yönetimin kuruluşu, işleyişi ve yetkileri bahis mevzuu oldukça, eski tarihlerde yayınlanmış bulunan kararnamelere, muvakkat kanunlar ve kanunlara başvuruluyor, onlar uygulanıyordu. Bu eski mevzuatın yetersizliği epeyce bir zamandanberi kabul edilmiş ve sıkı yönetim için toplu hükümleri muhtevi bir kanunun hazırlanması başlanmıştır. Nitekim bu kanun, 22 Mayıs 1940 tarihinde Büyük Millet Meclisince kabul edilip 25 Mayıs 1940 tarihinde 3832 numara altında ve “*Örfî İdare Kanunu*” adıyla yürürlüğe girmiştir.

Bundan sonraki izahatımızda, daima 3832 numaralı kanunla, bunun eklerine ve değişikliklerine müracaat edeceğiz.

1. — *Sıkı Yönetim Haline Geçiş:*

Bakanlar Kurulunun sıkı yönetim ilânına dair olan kararını, İçişleri Bakanlığı, münasip vasıtalarla yurdun her tarafına, duyurur.

Sıkı yönetim *Umumî* ise, hükümleri bütün vatana şâmil olur; memleketin her tarafında, olağanüstü zamanlara mahsus nizamlar yürürlüğe girer.

Sıkı yönetim yalnız bir bölge için ilân edilmiş bulunuyorsa, Bakanlar Kurulu kararında bu bölgenin hudutları kesin bir surette belirtilir ve bu hudutlar, İçişleri Bakanlığı tarafından bütün ilgililere duyurulur.

Sıkı yönetim altına alınan bölgenin hudutlarında ve sıkı yönetim müddetinde yapılacak her türlü değişikliklerin de, aynı şekilde halka ilân edilmesi şarttır.

Bu noktada biraz duralım:

Anayasamızın 86 ncı maddesinde sıkı yönetim ilânı için Hükümete tanınmış olan yetki ile 1876 tarihli Kanun-u Esasînin 36 ncı maddesiyle Heyet-i Vükelâya ve Padişaha bu hhususta verilen salâhiyeti karşılaştıralım.

Önce, Hükümetin sıkı yönetim ilânı için bu maddelerde gerekli görülen şartlar ve icaplar arasında büyük farklar vardır. “...Devleti bir muhatardan veyahut emniyet-i umumiyyeyi halelden vikaye için bir zaruret-i mübremme zuhur” etmesi halinde Kanun-u Esasî, Hükümetin sıkı yönetim ilânını

mümkün görmektedir. Halbuki Anayasamızda, Hükûmetçe sıkı yönetimin ilânına gidilmesi için gerekli olan şartların, ancak dört halde mevcudiyeti kabul edilmekte ve bu dört hal ayrı ayrı ve etraflı bir surette tarif edilmiştir.

36 ncı ve 86 ncı maddelerde, müddet bakımından da önemli bir ayrılık görülmektedir. Kanun-u Esasî, Heyet-i Vükelâ tarafından ilân edilen sıkı yönetim için müddet kaydı koymamıştır. Halbuki Anayasamızda Hükümetin en çok bir ay müddetle sıkı yönetim ilân edilebileceği ve bu müddet zarfında kararını Meclisin tasvibine sunması gerektiği yazılıdır. Sıkı yönetim kararı bir ay içinde Büyük Millet Meclisine her hangi bir sebeple sunulamazsa, bu müddetin sonunda sıkı yönetimin kendiliğinden kalkacağını kabul etmek lâzım gelir. Meclis, Hükümetin sıkı yönetim kararını tasvip etmezse, keza bu karar yürürlükte kalamaz

2. — *Sıkı Yönetim Hali İlânının Neticeleri:*

Sıkı yönetim ilân edilince, Askerî İdare, asayiş ve inzibatı sağlayabilmek için olağanüstü tedbirler alabilir; bu tedbirlerin nelerden ibaret olduğu, 3832 numaralı kanunun 3 üncü maddesinde şöyle gösterilmiştir:

1) Görülecek lüzum üzerine meskenleri ve her türlü cemiyet, kulüp gibi teşekküllere ait binaları ve bunların müstemiilatını ve iş mahalleri ile sair kapalı yerleri ve mektup, telgraf ve sair mersuleleri, şahısların üzerlerini gece ve gündüz aramak ve bunlarda sübut vasıtaları olan veyahut müsadereye tabi bulunan eşyayı, zapt ve radyo, telefon, telsiz gibi bilcümle muhabere vasıtalarını kontrol ve icabında tatil ve menetmek;

2) Memleketin inzibat ve emniyetini ihlâl etmek suçlarıyla sabıkalı olanları ve emniyeti umumiye nezareti altında bulunanları ve örfî idare altına alınan yerlerde muayyen bir ikametgâhı olmayanları ve şüpheli olan sair kimseleri Örfî İdare muntakasından çıkarmak;

3) Türk Ceza Kanununun 189 uncu maddesinde yazılı olan siâhlarla alet ve cephenelerin ve dinamit, boğucu gaz, bomba ve buna mümasil alâtı muhribe ve mevadd-ı infilâkiye ve müstaile ve bunların ihzar ve imaline yarayan edevat ve vesaitin teslimi için emirler vermek ve bunları arayıp toplamak;

4) Gazete, kitap ve sair matbuaların tab ve neşrini veya hariçten ithalini menetmek ve matbaaları kapatmak ve matbuat ve telgraf ve mektup üzerine sansür koymak;

5) Kapalı ve açık yerlerde her türlü toplantıları menetmek ve cemiyetlerin faaliyetlerini durdurmak;

6) Kahvehane, birahane, meyhane, tiyatro, sinema, bar ve emsali umuma açık yerleri kapatmak veya bunların açılma ve kapanma zamanını tâyin ve tahdit etmek;

7) Örfî İdtre muntakasına girip çıkmak isteyenler hakkında takyidat ve tahdidat koymak;

8) Geceleri dolaşmayı takyit veya menetmek;

9) İcra Vekilleri Heyeti tarafından ittihaz ve tebliğ edilen emirleri ve ilân edilen sair tedbirleri takip ve icra etmek.

Bu hükümlerin topluca mütalâasından da anlıyoruz ki, sıkı yönetim komutanına, Anayasanın 70 inci maddesinde yazılı hakları ve hürriyetleri hudutlandırma hususunda geniş bir yetki verilmiş bulunmaktadır.

Bir bölgede sıkı yönetim ilânının neticelerinden birisi de, bu yerlerde umumî emniyet ve asayişe taallûk eden zabıta salâhiyetlerinin ve vazifelerinin kısmen veya tamamen askerî makamlara geçmesidi; bu salâhiyet ve vazifelerden hangilerinin askerî makamlara geçtiği, Bakanlar Kurulu tarafından tesbit olunur. Askerî makamlar, kendilerine geçen bu salâhiyet ve vazifelerle ilgili tedbirleri, kararları ve emirleri, o yerdeki zabıta marifetiyle yürütürler. Bu itibarla, zabıta, Bakanlar Kurulu kararında kayıtlı olduğu nispette Askerî İdarenin emri altına girmiş bulunur.

Sıkı yönetim ilân edilen yerlerde işlenen suçlardan bir kısmı da, sıkı yönetim mahkemelerinde görülür.

3. — Sıkı Yönetim Teşkilâtı:

Sıkı yönetim ilân edilince, Hükümet, bu idare altına giren her bölgede sıkı yönetimi yürütmekle görevli bir komutan tâyin eder. Sıkı yönetim komutanı hazarda Genelkurmay Başkanı ve seferde Başkomutanlık tarafından en az Kolordu Komutanlığı yapmış zatlar arasından seçilir ve Millî Savunma Bakanlığınca tâyin olunur. Genelkurmay ile Millî Savunma Bakanlığı arasında, komutanın seçimi bahsinde uyuşmazlık çıkarsa, Bakanlar Kurulunun hakemliği ile ihtilâf halledilir.

Sıkı yönetim teşkilâtı; bu komutanın emri ve idaresi altında toplanır. Komutanlık sıkı yönetim bölgesinin hudutlarını, oralarda oturan nüfusun miktarını göz önünde bulundurarak ihtiyaca uygun bir karargâh kurar. Karargahta, idare, inzibat, asayiş, kovuşturma ve soruşturma gibi türlü işlerle uğraşacak şubelerden başka, keza Komutanlığa bağlı olarak yeter sayıda sıkı yönetim mahkemeleri kurulur.

Sıkı yönetim komutanları, sıkı yönetimin yürütülmesi bakımından, kendi bölgelerindeki askeri makamların yardımını isteyebilir.

Sıkı Yönetim Komutanlığının idarî teşkilâtı, karargâh personeli ve diğer askerî makamlarla münasebetleri; Millî Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay

Başkanlığı nca tesbit edilip ihtiyaca göre zaman zaman değiştirilebilirse de, sıkı yönetim mahkemelerinin teşkilâtı ile ilgili hükümler, 3832 numaralı Sıkı Yönetim Kanununda belirtilmiş bulunmaktadır.

4. — Sıkı Yönetim Mahkemeleri:

Sıkı yönetim mahkemeleri, adetleri ihtiyaca göre tesbit edilerek askerî Yargılama Usulü Kanununun 31 inci ve 35 inci maddeleri hükümlerine göre kurulurlar (1).

Sıkı yönetim mahkemeleri, toplanıp vazife gördükleri yerin adını taşırlar; aynı yerden birden ziyade mahkeme kurulacak olursa her birine ayrı birer numara verilir.

Sıkı yönetim mahkemelerinde vazife görecek askerî yargıçları ve askerî adlî yargıçları ve zabıt kâtipleriyle diğer memurları ve hizmetlileri Millî Savunma Bakanlığı tayin eder; ancak, askerî adlî yargıçlar, fiilen yargıçlık yapanlar arasından seçilir. ,

Sıkı yönetim mahkemelerinin kararları, kanuni ilglilerden başka, sıkı yönetim Komutanı tarafından da tefhim tarihinden itibaren bir ay içinde temyiz edilebilir.

Sıkı yönetim mahkemelerinin görevlerine gelince; ,

Sıkı yönetim altına alınan yerlerde aşağıdaki fiilleri işleyenler ve bu fiillere iştirak edenler, Sıkı yönetim Komutanı tarafından istenildiği takdirde sıfat ve memuriyetleri ne olursa olsun, sıkı yönetim mahkemelerinde yargılanırlar:

1) Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının Birinci Babının birinci faslında (Devletin milletlerarası şahsiyetine karşı işlenen), ikinci faslında (Devlet kuvvetleri aleyhinde işlenen), üçüncü faslında, (geçen fasıllar arasında müşterek hükümler) yazılı suçlar.

(1) Askerî Yargılama Usulü Kanununun *değişik* 31 inci maddesi:

“Askerî mahkemeler, bir askerî adlî hâkim ile iki subay hâkimden teşekkül eder.

“Yüksek rütbeli subay, reislik vazifesini yapar.

“1 — Maznun subay ise, maznundan üst rübede veya kıdemli iki subay,

“2 — Maznun erattan ise iki subay,

“3 — Subay mahkemesinde reis binbaşından, erat mahkemesinde yüzbaşından aşağı olamaz.”

Askerî Yargılama Usulü Kanununun 35 inci maddesi:

“1 — Maznun askerî şahıs ve memurlardan değilse askerî mahkeme, 31 inci maddenin 1 inci numarasına göre teşkil olunur. Âmir-i adlî, lüzum görürse, daha yüksek bir mahkeme teşkil edebilir.

“2 — Böyle bir maznun, askerî şahıs ve memurlarla birlikte muhakeme olunacak ise, askerî mahkeme, askerî eşhasa ve memura göre teşkil olunur.

“3 — Harb esiri olan subayların askerî mahkemelerinin teşkilinde rütbeleri imkân nispetinde gözetilir.”

2) Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının Beşinci Babının birinci faslında yazılı (Suç işlemeğe tahrik) suçlarıyla ikinci faslında yazılı (Suç işlemek için dernek kurmak) suçlar.

3) Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının Altıncı Babının ikinci faslında yazılı (Devlete ait mühürler ve damgalarla sair alâmetlerin taklidi) suçlar.

4) Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının Yedinci Babında yazılı âmmenin selâmeti aleyhine işlenen bütün suçlar.

5) Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının Onuncu Babının ikinci faslında yazılı suçlar (Yağma, yol kesmek ve adam kaldırmak).

6) Türk Ceza Kanununun 179, 180 ve 188 inci (Şahsî hürriyeti aleyhine işlenen), 234 üncü (Devlet kuvvetlerinin emirlere itaatsızlığı), 235 inci (Memurların öğrendikleri suçları gizlemeleri), 236 ncı (Memurların topluca işlerini bırakmaları), 241 inci (*Ruhanîlerin hükûmeti, kanunları takbih ve tezif eylemeleri*), 242inci *Ruhanîlerin, halkı, hükûmet, kanunlar ve memurlar aleyhine tahrikleri*), 248 inci (Memurların haksız ceza kesmeleri), 249 uncu (Halkı angaryaya sevk etmek), 254 üncü (Memurları işlerinden alıkoymak), 255 inci (Resmî heyetlerin faaliyetlerini bozmak,) 256 ncı (Memurları ve resmî heyetleri zorla, tehditle ve topluca işlerinden alıkoymak), 257 ncı (Memurları ve resmî heyetleri silâh tehdidiyle ve topluca işlerinden alıkoymak), 258 inci (Memurlara karşı vazifeleri sırasında cebir kullanmak), 260 ncı (Kanun hükümlerini uygulamaya karşı mühalefet), 264 üncü (İzinsiz yıkıcı ve öldürücü maddeler yapmak ve memlekete sokmak), 316 ncı (Kalpazanlık), 317 ncı (Para kıymetlerinde değişiklik yapmak), maddelerinde yazılı suçlar.

7) Askerî Ceza Kanununun 75 inci (Askerî şahısları kaçmağa kışkırtmak veya yardım etmek), 93 üncü (Askerî şahısları itaatsızlığa kışkırtmak), 94 üncü (Askerî şahısları topluca itaatsızlığa ve isyana kışkırtmak), 95 inci (Yetkisiz olanların askerlik işleri için toplanmaları), 96 ncı (Askerlikten soğutmak), 148/2 inci (İçtimaî bir zümreyi diğerleri aleyhine kışkırtmak suçunu askerlikte, ordu içinde işlemek), 160 ncı (Harekât muntakalarında askerlere tecavüz etmek) suçları.

Bu suçları işleyenler, sıkı yönetim mahkemelerinde yargılanıp hüküm giyerler.

Sıkı yönetim ilânını gerektiren hallerle ilgili görülen suçları, sıkı yönetimin ilânından önce işlemiş olanlar da sıkı yönetim mahkemelerinde yargılanırlar.

Ayrıca, sıkı yönetim mahkemelerinin el koyduğu suçlara bağı olarak sıkı yönetim bölgesi dışında işlenmiş bulunan suçlar var ise, sıkı yönetim mahkemeleri bunları da, bakmakta oldukları dâvalarla birleştirip hepsi hakkında birlikte karar verirler.

Sıkı yönetim altındaki yerlerde teşkil olunan *askerî mahkemelerde*, *Askerî Yargılama Usulü Kanununun* 250 nci — 256 nci maddeleri hariç olmak üzere, seferberliğe ait olan hükümler tatbik olunur.

Sıkı yönetim mahkemelerinin yetkilerine dâhil bulunan suçlardan dolayı generaller ve amirallerle, genel müfettişler, valiler, kaymakamlar, yargıçlar ve savcılar aleyhinde kovuşturma yapılabilmesi için, her birinin mensup olduğu idareye göre, Millî Savunma ve Adâlet veya İçişleri Bakanının iznini almak şarttır.

D. — SIKI YÖNETİMİN İŞLEYİŞİ:

Sıkı yönetim ilân edilen yerlerde, sıkı yönetim komutanlığı kurulup sıkı yönetim mahkemeleri teşekkül ettikten sonra, bu idare, o bölgenin emniyet ve asayiş için gerekli gördüğü tedbirleri almağa başlar.

Sıkı yönetim bölgesinde işlenmiş suçlardan sıkı yönetim mahkemelerinin yetkileri içine girenler hakkında yargılamalar yapılır. Sıkı yönetim komutunun alabileceği bütün tedbirleri ve bunların neticelerini burada ayrı ayrı anlatmakta hiçbir amelî fayda yoktur. Ancak komutanlığın emirlerine aykırı hareket edenler hakkında yapılacak muamelelere kısaca temas etmek faydalı olacaktır.

Sıkı yönetim altına alınan yerlerde Askerî İdare tarafından alınan tedbirlere karşı gelenler ve bu İdarenin emirlerine uymayanlar, itaatsızlık gösterenlerle hüviyetlerini yanlış bildirenler hakkında, Türk Ceza Kanununun 526 nci ve 528 inci maddelerinde yazılı cezalar üç misli artırılarak hükmolunur.

Sıkı yönetim bölgesinden çıkarılanlar, bu bölgeye izinsiz olarak girerlerse, haklarında bir yıldan üç yıla kadar sürgün cezasına hükmolunurlar.

Sıkı yönetim bölgesi dışına çıkarılanların bu bölge dışında oturmağa başladıkları yerlerde kalmaları, çıkarılma sebebine göre mahzurlu görüldüğü takdirde o yerde veya o İl hudutları içinde ikametleri, İçişleri Bakanlığının kararıyla yasak edilebilir. Haklarında bu muamele tatbik edilmiş olan kimseler, çıkarıldıkları yere ve girmeleri yasak edilen İlin hudutlarından

içeriye izin almadan dönerlerse, sırf bu hareketlerinden ötürü, bir yıla kadar sürgün cezasına çarptırılırlar.

E. — NETİCE:

Fevkalâde hal rejimlerinin en ziyade tatbik edileni, şüphesiz ki, sıkı yönetimdir. Sıkı yönetimin esasları ve mekanizması, gayet sarîh kanunî hükümlere dayanması itibariyle, fevkalâde hal rejimleri bahsinin en önemli konusunu teşkil eder. Sıkı yönetim ilânında hükûmetlerin en ziyade dikkat edecekleri nokta, böyle bir karar verirken, bu tedbire hakikaten lüzum olup olmadığı noktasında dikkatle ve itina ile durmaları icap eylediği hususudur.